

С.В. Онікієнко
д.е.н., доцент, професор кафедри інвестиційної діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Практика викладання іноземною мовою набуває широкого розповсюдження у національних вузах. Немає жодного сумніву у необхідності і корисності впровадження цієї навчальної інновації як для вузів, так і для споживачів освітніх послуг. Однак, поза цією хвилею загального позитиву, навіть при поверхневому аналізі, можна спрогнозувати ймовірність виникнення ряду проблем освітнього і навіть етичного характеру.

У нашій дискусії ми умисно звужуємо коло гіпотетичних проблем лише до тих, що можуть виникнути у рамках взаємовідносин «україномовний викладач, що викладає іноземною мовою – студент, що виявив бажання навчатися іноземною (по відношенню до своєї державної мови) мовою». Очевидно, що, за визначенням, у цій парі обидва учасники повинні володіти іноземною мовою на рівні достатньому для викладання і, відповідно, навчання. Уявлення кожного з учасників стосовно того, що він володіє мовою не мають бути суб'єктивними – їх потрібно від початку підтвердити міжнародним сертифікатом зі знання іноземної мови на рівні, як мінімум В-2 (стандартна вимога зарубіжних вишів). Постановка такої вимоги передбачає, що сама по собі мова від початку не є об'єктом вивчення. Ігнорування цього положення може, на нашу думку, призвести до ситуації коли у рамках навчального процесу обидві його сторони – викладач і студент - будуть змушені перейти до комбінованої двомовної практики спілкування (іноземна і державна) просто симулюючи викладання іноземною мовою.

Наступна потенційна проблема полягає в тому, які сподівання покладає студент на навчання іноземною мовою, свідомо обираючи більш складний шлях порівняно з навчанням державною мовою (якою, до речі, і викладач володіє досконало). З великою ймовірністю можна припустити, що від навчання іноземною мовою студент очікує того, чого, загалом, не варто очікувати від викладача не лінгвіста - вдосконалення особистих навиків спілкування і розширення словникового запасу згідно фахового спрямування. А оскільки мова іде про викладання фахових дисциплін, то студент може обґрунтовано сподіватися на отримання, насамперед, нового знання відмінного від того, яке б він міг отримати навчаючись державною мовою – навіщо вивчати щось іноземною мовою якщо є значно легша можливість вивчати те саме державною? Такий запит зі сторони студента стосовно бажаної сутності викладання іноземною мовою неминуче має призвести до усвідомлення нами того, що при створенні тематичного контенту і методичного забезпечення дисциплін, що викладаються іноземною мовою, необхідно орієнтуватися на найбільш сучасні наукові школи і методичні розробки провідних іноземних авторів, включаючи іншомовні підручники, методичні посібники, книги і періодичну літературу.

Припущення стосовно можливості перекладу типових вітчизняних підручників на іноземну мову лише для того, щоб за ними навчалися вітчизняні студенти або студенти-іноземці, видається нам позбавленим сенсу з огляду на те, що вітчизняні студенти можуть читати ці підручники державною мовою, а для іноземних студентів корисність цих навчальних матеріалів може бути значно меншою з декількох причин. Першою причиною є те, що у іноземних студентів на батьківщині існують інші практики, або ж, по-друге, через те, що навчальні програми українських вузів, наприклад, економічного спрямування, з огляду на публічно декларовану прикладну практичну орієнтацію, за своїм змістом мають відповідативкрай посередньому, у більшості випадків, фактичному рівню соціально-економічних відносин порівняно з країнами з розвинутою ринковою економікою. Можна з великою ймовірністю припустити,

що іноземні студенти погодяться слухати курс лише в тому випадку, коли він уніфікований згідно критеріїв, які, наприклад, необхідні для зарахування іншими університетами в рамках існуючих програм міжнародної мобільності студентів.

При розгляді проблематики викладання іноземною мовою можна відзначити декілька проблем, що, як нам здається, мають стосунок як до викладацької так і до суспільної етики. В площині викладацької етики може, наприклад, постати питання як оцінювати рівень знань студента у випадку коли останній, з огляду на низький рівень володіння іноземною мовою, не може показати свій рівень знань з предмету. Якщо здійснювати оцінювання за формальними критеріями, тоді негативна оцінка буде виставлена автоматично з огляду на незнання студентом іноземної мови, як засобу спілкування. Але чи буде етичним ставити негативну оцінку не переконавшись що державною мовою студент може показати задовільний рівень знань з предмету? Інше питання полягає в тому, а чи етично диференціювати студентів за ознакою того хто вивчає предмет державною мовою навчання, а хто іноземною, з огляду на викладені нами специфічні очікування студентів щодо змісту дисциплін, які викладаються іноземною мовою?

Окремий етичний бар'єр може виникнути у відносинах між викладачем, що має намір викладати іноземною мовою, і адміністрацією університету, що анонсувала плани стосовно надання такої освітньої послуги. Згідно усталеної практики, заходи з вивчення і вдосконалення знання іноземної мови та оплати кваліфікаційних іспитів викладач оплачує власним коштом, сподіваючись взяти участь у анонсованій університетом програмі. У цьому випадку викладач, оплачуючи вивчення іноземної мови за власний рахунок, знаходиться під тиском невизначеності стосовно того чи продовжить університет контракт з викладачем, чи набере університет достатню кількість студентів для навчання, чи оберуть студенти саме цю дисципліну для викладання іноземною мовою та багато інших питань. Фактично, викладач витрачає власні кошти в реалізацію проекту університету без жодної гарантії їх повернення зі сторони свого

роботодавця. На нашу думку, співфінансування університетом підвищення мовної кваліфікації викладачів повинно починатися ще на стадії планування запровадження робочих програм з викладання окремих дисциплін іноземною мовою. Такий підхід дасть змогу розподілити відповідальність і можливі втрати між викладачем і університетом.

Крім того, сам процес викладання іноземною мовою створює певний психологічний тиск на викладача, викликаючи страх втрати викладацького і фахового авторитету серед студентів (і навіть колег) у випадку виникнення проблем у спілкуванні іноземною мовою зі студентами.

В кінці огляду нам би хотілось згадати про ще одну проблему, якої неможливо уникнути: виші, що мають намір запровадити навчальні програми з викладанням дисциплін іноземною мовою мають бути свідомими того, що запровадження нової освітньої послуги потребує суттєвих обсягів фінансування:

- на середньострокове підвищення кваліфікації і стажування викладачів за обраними дисциплінами у зарубіжних вишах з обраною іноземною мовою викладання від початку проекту і з подальшими періодичними короткостроковими стажуваннями;

- на придбання відповідного науково і навчально-методичного забезпечення курсів, у т.ч. підручників, науково-методичних посібників, наукових монографій, підписки на періодичні видання і медійний контент, що, в свою чергу, виключає створення і використання у навчальному процесі піратський копій;

- на дослідницькі роботи з вдосконалення, уніфікації і, в подальшому, сертифікації навчальних курсів відповідно до типових програм провідних закордонних вузів.